

STRATEGIJA RAZVOJA INSTITUTA ZA MIGRACIJE I NARODNOSTI

2015. – 2020.

U Strategiji razvoja Instituta za migracije i narodnosti – IMIN (*Institute for Migration and Ethnic Studies*), pojašnjeni su razlozi dorade aktualne Strategije. S obzirom na misiju Instituta, opisano je i kontekstualizirano suvremeno znanstvenoistraživačko okruženje zajedno s opisom vizije razvoja Instituta te analizom snagâ, prilika i prepreka u radu Instituta. Dokument artikulira opće ciljeve znanstvenoistraživačke djelatnosti IMIN-a te definira posebne ciljeve u području istraživanja. Strategija je vremenski definirana na rok od šest godina s mogućnošću revizije u međuetapama primjene. Mehanizmi praćenja i vrednovanja glavnih strateških ciljeva definiranjem pokazatelja praćenja uspješnosti njihova ostvarenja posebno su razrađeni u Akcijskom planu koji prati ovaj dokument. Ova Strategija usklađena je s važećim strateškim dokumentima znanstvenog razvoja Republike Hrvatske (koji će biti spomenuti u nastavku teksta), a u kojima je jedna od važnijih zadaća znanosti pokretanje gospodarskog i društvenog razvoja.

1. Razlozi donošenja Strategije razvoja Instituta za migracije i narodnosti 2015. – 2020.

Institut za migracije i narodnosti donošenjem nove Strategije razvoja Instituta definira planiranje ukupnog znanstvenog rada i izbor prioriteta znanstvenog istraživanja u svrhu kvalitetnijeg ispunjavanja znanstvenih ciljeva zacrtanih strateškim dokumentima Republike Hrvatske.

Strategija će optimalno iskoristiti znanstveni potencijal Instituta i u svom sadržaju je dodatno usklađena s dugoročnim ciljevima razvoja znanosti Republike Hrvatske definiranim aktualnom *Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske* (2014.). Pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji te uključivanjem hrvatskih znanstvenoistraživačkih institucija u Europski istraživački prostor (*European Research Area*

– ERA), Strategija IMIN-a podrazumijeva i usklađivanje daljnjeg razvoja Instituta s glavnim načelima i ciljevima europske znanstvene strategije i programa, koje definira Europska komisija (program *Horizon 2020 – the Framework Programme for Research and Innovation 2014-2020* koji se oslanja na strategiju *Europe 2020*), što otvara prostor za umrežavanje te međusektorsku i međunarodnu mobilnost istraživača.

Strategija je dopunjena sukladno zaključcima, primjedbama i preporukama Stručnog povjerenstva za provođenje reakreditacije Instituta za migracije i narodnosti (AZVO, 2014.) u svrhu unapređenja znanstvenog rada i funkcioniranja rada Instituta, naročito u području misije, vizije i težišta znanstvene djelatnosti. Preporuke Povjerenstva sugerirale su uspostavu efikasnije domaće i međunarodne suradnje i partnerstva s drugim znanstvenoistraživačkim institucijama, gospodarskim i tržišnim subjektima te vladinim i nevladinim sektorom. Također, u Strategiju razvoja IMIN-a uvrštena su glavna načela *Strategije ljudskih resursa za istraživače* koja inkorporira Europsku povelju za istraživače i Kodeks o zapošljavanju istraživača, kao i posebni zadaci iz Akcijskog plana za provođenje strategije o ljudskim resursima za istraživače.

2. Misija i zadaće IMIN-a

Institut za migracije i narodnosti jedina je znanstvenoistraživačka ustanova u Hrvatskoj, kao i u širem okruženju, čija je glavna **misija** sustavno i kontinuirano istraživanje svih oblika migracija stanovništva te proučavanje etničkih/nacionalnih manjina i različitih aspekata etničnosti. Glavna je **zadaca** Instituta poticati komparativno, multidisciplinarno i interdisciplinarno proučavanje migracija, etničnosti i etničkih/nacionalnih manjina te unaprijediti javno razumijevanje njihove složenosti i stvarnosti. Javnom prezentacijom zaključaka istraživanja iz navedenih područja te javnom raspravom poticat će se uvođenje novih politika koje mogu utjecati na rješavanje potencijalnih i aktualnih problema vezanih uz ta područja.

Ostale zadaće su, prije svega, kontinuirano podizanje *razine znanja istraživača i kvalitete provedbe temeljnih i primijenjenih istraživanja* vezanih uz područja određenih misijom Instituta – istraživanja migracija i etničnosti, a zatim provođenje kontinuirane znanstvene politike prijavljivanja projekata u skladu s temeljnim strateškim dokumentima koji određuju smjernice razvoja znanosti u Republici Hrvatskoj (*Strategijom obrazovanja,*

znanosti i tehnologije RH /2014./, Akcijskim planom za mobilnost istraživača 2011. – 2012. i dr.).

Koristeći dosadašnja znanja i stečući nova, cilj Instituta je uključivanje ili *nastavak sudjelovanja u kreiranju javnih politika* Republike Hrvatske: migracijske, integracijske, demografske, iseljeničke, politika zapošljavanja i prostornog razvoja, a znanstveni rezultati mogu biti od izravne koristi vladinom sektoru (npr. ministarstvima za unutarnje poslove, vanjske i europske poslove, zdravstvo, gospodarstvo te regionalni razvoj).

U svrhu kvalitetnijeg ispunjavanja misije i postavljenih zadaća u 2014. izvršena je znanstvena reorganizacija IMIN-a osnivanjem dvaju znanstvenih odsjeka: Znanstvenog odsjeka za migracijska i demografska istraživanja te Znanstvenog odsjeka za etnička istraživanja i nacionalne manjine.

U skladu s misijom Instituta, unutar znanstvenoistraživačkih odsjeka Instituta oblikuju se projekti u kojima se odvijaju temeljna i primijenjena istraživanja migracija i etničnosti u svrhu stjecanja i primjene novih znanja. S obzirom na određene projektne zadatke okupljaju se interdisciplinarni istraživački timovi kroz koje jača partnerski odnos znanstvenika dvaju odsjeka i potiče se međutematska suradnja.

S obzirom na istraživanja migracija i etničnosti u pojedinim hrvatskim regijama (promatranih na razini postojećih županija), nastavit će se s prijavljivanjem ciljanih projekata kojima se inicira istraživačka djelatnost u nekima od njih. Institut će se preko svojih predstavnika uključenih u savjete i radne skupine za kreiranje javnih politika zalagati za donošenje zakona kojima se lokalnoj i regionalnoj samoupravi osiguravaju materijalna sredstva za istraživačke projekte od osobitog interesa za regiju, što je posebice važno kao poticaj razvoja potpomognutih i pograničnih područja te hrvatskih otoka.

Naime, Institut je od svog osnutka 1984. posebnu pozornost pridavao obrazovanju specijalističkih znanstvenih kadrova koji su utemeljili i razvijali metode izravnog ili posrednog praćenja pojava koje su u fokusu znanstvenog interesa IMIN-a, a koje značajno utječu na hrvatsko društvo. Jedna od glavnih zadaća u području razvoja znanstvenih kadrova nastavak je sustavnog rada na obrazovanju i specijalizaciji mladih znanstvenika unutar Instituta – asistenata i poslijedoktoranada, usmjeravanjem k istraživanjima tema vezanih uz nove oblike migracija i njihovih društvenih posljedica, posebice na istraživanja koje će pridonijeti pretpostavkama za rješavanje društvenih i etničkih konflikata. Dakle, cilj nam je kontinuirano razvijati ljudske resurse kroz mehanizam *Strategije ljudskih resursa za*

istraživače koja inkorporira Europsku povelju za istraživače i Kodeks o zapošljavanju istraživača.

Strategija razvoja IMIN-a donosi revalorizaciju istraživačkih prioriteta u skladu s aktualnim i anticipiranim potrebama hrvatskog društva s obzirom na ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Članstvo Hrvatske u Europskoj uniji nametnulo je širenje istraživačkih tema u području migracija i etničnosti koje će biti razrađene u poglavlju Opći i posebni ciljevi.

3. Novonastale okolnosti i suvremeno znanstvenoistraživačko okruženje

Članstvo Hrvatske u Europskoj uniji pred istraživače Instituta postavilo je nove znanstvenoistraživačke zadatke i ciljeve te predstavlja svojevrsni paradigmatički zaokret u koncipiranju znanstvenoistraživačkih projekata. Ulazak Hrvatske u *prostor slobode, sigurnosti i pravde* te brisanje granica na kopnu, moru i zračnim lukama rezultirat će izmjenama u definiranju (državne) granice, mobilnosti i migracija. Dosad dominirajući nacionalni oblik pripadanja/državljanstva, hrvatski će državljani nadopuniti nadnacionalnim, postajući državljani Europske unije. Osim što će te okolnosti utjecati na povećanje prekogranične mobilnosti iz Hrvatske, posebno radne snage i mladih (studiranje u inozemstvu, razmjena studenata i učenika i dr.), povećat će se i ulazni tokovi, odnosno priljev stranih državljana u Hrvatsku. Stoga posebnu važnost treba posvetiti utjecaju globalizacijskih, osobito eurointegracijskih procesa na nove oblike mobilnosti (prostorne i društvene) i migracija, te razumijevanju značaja nacionalne granice i identitetskog sklopa. U tom će smislu trebati istražiti odnos između granice/â, teritorija, suvereniteta, sigurnosti i identiteta. Rezultati tih istraživanja dovest će do spoznaja o novim oblicima pripadanja, identiteta i državljanskih politika.

Iako tradicionalno emigracijska zemlja izvjesno je da Hrvatska postaje i zemlja prijema migranata, te se uz intenziviranje migracijskih tokova može očekivati i njihova diversifikacija. Istraživanjem novih (i)migrantskih skupina, posebno njihovim društvenim položajem, transnacionalnim aktivnostima i integracijom u hrvatsko društvo, znanstvenici Instituta nastaviti će se i dalje baviti.

Pored regularnih, važno će biti nastaviti istraživati i druge vrste migracija kao što su nedobrovoljne, a posebice prisilne migracije. U značajne ciljeve istraživanja Instituta pripada istraživanje neregularnih migracija koje bi nakon uspostave schengenske granice u Hrvatskoj

mogle poprimiti novi obujam i značaj. To se odnosi na nezakonite prelaske državne granice, nezakonit rad i nezakonit boravak stranaca.

Novonastale okolnosti, osim na prekograničnu, mogle bi se odraziti i na unutarnju mobilnost hrvatskih građana. Mogući manjkovi radne snage na tržištu rada nastali uslijed negativnih demografskih trendova i iseljavanja radno aktivnog stanovništva u druge zemlje, u pojedinim bi područjima Hrvatske mogli uzrokovati preseljenje i premještanje stanovništva te povećati međuregionalnu i međusektorsku mobilnost. Stoga će se određeni broj znanstvenika u Institutu i dalje nastaviti baviti problematikom unutarnjih migracija, a novim znanstvenim spoznajama nastojat će utjecati i na javne politike koje se zalažu za osiguranje demografskog razvoja Hrvatske.

S obzirom da globalni gospodarski razvoj i sve šire međunarodno tržište rada povećavaju potrebu za migrantskim radnicima u različitim gospodarskim sektorima i zanimanjima, novi bi projekti trebali pokrenuti međusektorsku suradnju, odnosno u slučaju istraživanja mobilnosti radne snage trebali bi povezati institucije gospodarskog sektora sa znanstvenoistraživačkim timovima Instituta. Novi projekti bi, nadalje, trebali povezati znanstvenoistraživačke timove Instituta s lokalnom i regionalnom samoupravom (općinama, gradovima, županijama). Treba poticati i komparativno analiziranje (i)migracijskih iskustava zemalja u kojima su procesi pridruživanja završili, gdje različiti modeli integracije imigranata mogu poslužiti Hrvatskoj kao primjer pri donošenju (mjera) integracijske politike.

U okviru strategije razvoja IMIN-a od posebnog je značenja razvoj znanstvenoistraživačke djelatnosti u području istraživanja etničnosti. Strateški prioritet rada na etničkim studijama u okviru istraživačke djelatnosti Instituta određen je podjednako misijom IMIN-a, ali i hrvatskim nacionalnim znanstvenim prioritetima. Naime, s obzirom da istraživanje hrvatskog identiteta u *Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske* (2014.) ima istaknuto mjesto među dugoročnim i kratkoročnim istraživačkim ciljevima u području društvenih i humanističkih znanosti, razvidno je da etničke studije Instituta za migracije i narodnosti pripadaju u skupinu prioriternih nacionalnih istraživanja. Važnost etničkih studija posebno je naglašena u kontekstu suvremenih globalizacijskih procesa i članstva u Europskoj uniji, ali i hrvatskih iskustava prilikom uspostavljanja samostalne države. Određeni aspekti nadnacionalnog koje impliciraju vojni, politički i ekonomski integracijski procesi te hrvatsko multietničko i multikulturno povijesno iskustvo mogu generirati različite društvene, političke, kulturne, ekonomske i sigurnosne izazove u hrvatskome društvu.

U okolnostima pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji i očekivanim promjenama koje će integraciju pratiti u zemlji, ali i u njezinu okruženju, raste značenje Instituta. Svojim radom i angažmanom, podjednako u okviru znanstvenih istraživanja, nastavnih aktivnosti i djelovanja u javnosti, nastojat ćemo da akumulirano znanje o migracijama i etničnosti znanstvenika IMIN-a bude ugrađeno u temeljne dokumente pri donošenju i provođenju javnih politika u Republici Hrvatskoj. Ujedno ćemo nastaviti s dosadašnjom partnerskom suradnjom, a nastojat ćemo ostvariti i nove oblike suradnje s institucijama unutar Europske unije. U tom smjeru Institut već djeluje kao nacionalni koordinator za Hrvatsku pri *European Web Site on Integration* (<http://ec.europa.eu/ewsi/en/>), službenom portalu Europske komisije za pitanja integracije stranaca u zemljama Europske unije.

U **viziji** IMIN-a jedan od ciljeva je i afirmacija specijaliziranih znanstvenih kadrova koji mogu odgovoriti na nova pitanja vezana uz područja istraživanja migracija, etničnosti i etničkih/nacionalnih manjina. Njihov je zadatak unaprijediti i proširiti istraživačku mrežu na hrvatskim i stranim sveučilištima i institutima te razviti suradnju s vladinim i nevladinim institucijama koje su zainteresirane za istraživanje određenih tematskih područja kojima se bavi Institut.

Glavna uporišta (snage i prilike) za ostvarenje planiranih ciljeva rada IMIN-a pronalazimo u subjektivnoj snazi (zaposlenicima) Instituta i specifičnom području istraživanja kojim se u Hrvatskoj, a niti u bližoj regiji, ne bavi niti jedna znanstvenoistraživačka institucija na sustavan i sveobuhvatan način. Subjektivna **snaga** Instituta leži u specijaliziranim znanstvenoistraživačkim kadrovima različitih znanstvenih profila, te četrdesetogodišnjem kontinuitetu istraživanja navedenih tema. U tom razdoblju stvoren je znanstveni ugled, domaće i međunarodne istraživačke mreže, izvršena su brojna znanstvena istraživanja, publicirani brojni radovi i knjige što sve čini snagom jedinstvenog znanstvenog instituta u ovom dijelu Europe. Izvrsnost IMIN-a prepoznata je i u široj znanstvenoj zajednici, jer mu je prvom među društvenim i humanističkim znanstvenim institutima u Hrvatskoj dodijeljeno pravo korištenja oznake *HR Excellence in Research* (18. svibnja 2011.) na temelju uspješno izvršenog samovrednovanja, izrade *Strategije ljudskih resursa za istraživače* i pripadajućeg Akcijskog plana. Znanje i istraživačko iskustvo dio IMIN-ovih znanstvenika prenosi u hrvatski visokoškolski sustav sudjelujući u izvođenju nastave na dodiplomskim, diplomskim i poslijediplomskim studijima ili kao organizatori i predavači na međunarodnim i domaćim poslijediplomskim tečajevima.

U sastavu IMIN-a djeluje i specijalizirana knjižnica Instituta za migracije i narodnosti kao knjižnica poluotvorenog tipa, koja sadrži literaturu i izvore za područje migracija i etničnosti te je po svojem fondu jedinstvena u Hrvatskoj. Osnovni zadatak knjižnice je osigurati dostupnost i korištenje knjižničnih resursa i usluga u cilju dodavanja vrijednosti znanstvenome, istraživačkom i svakom drugom radu u IMIN-u te pružanje znanstvenih i stručnih informacija, u prvom redu istraživačima IMIN-a, ali isto tako i znanstvenicima iz drugih instituta i fakulteta, postdiplomantima, studentima, djelatnicima javnih i državnih institucija te stranim znanstvenicima i studentima. Od 2009. sustavno se izrađuje elektronički katalog koji je javno dostupan putem interneta.

Godine 1985. Institut je pokrenuo časopis *Migracijske teme* (od 2001. pod nazivom *Migracijske i etničke teme – MET*), koji je prepoznat međunarodni znanstveni časopis po izboru tema, autorima, jezicima na kojima se objavljuju radovi, kao i po sastavu uredništva i savjeta časopisa. MET tri puta godišnje objavljuje znanstvene radove o najširoj problematici migracija, etničnosti i identiteta s gledišta različitih društvenih i humanističkih disciplina: sociologije, antropologije, povijesti, demografije, društvene geografije, psihologije, politologije, ekonomije, prava, lingvistike i ostalih disciplina. Strateški je cilj uredništva omogućiti nastavak rada na podizanju kvalitete časopisa.

Važnost IMIN-ovih istraživanja višestruka je. Osim što pridonose boljem razumijevanju migracijske, etničke i manjinske problematike u različitim znanstvenim disciplinama, rezultati istraživanja mogu biti korisni i za vladin sektor koji se bavi kreiranjem i izradom javnih politika, primjerice migracijske politike i politike integracije stranaca u RH. Napose, korist Instituta je i općedruštvena jer svojim istraživanjima pomaže boljoj informiranosti šire javnosti, a s obzirom da se ona temelje na empirijskim istraživanjima, uključujući komparativne i povijesne perspektive, pridonose potpunijem razumijevanju kompleksne društvene stvarnosti.

Premda viziju budućeg djelovanja Instituta vidimo u organiziranoj znanstvenoj ustanovi čiji će predmet istraživanja predstavljati područje interesa mnogih tijela političkog ustroja RH i EU na različitim razinama i kojima će, kao i gospodarstvu, znanstveni timovi Instituta osigurati ekspertne usluge, postoje stanovite **prepreke** koje bi mogle otežati ispunjavanje zacrtanih strateških ciljeva.

U prvom redu to se odnosi na nedovoljan broj istraživača s obzirom na kompleksnost IMIN-ovih istraživačkih projekata koji se zbog društvenih promjena sve više usložnjavaju i multipliciraju. Ograničeno zapošljavanje novog asistentskog kadra i neizvjesno zapošljavanje

postojećih novaka-asistenata kojima istječe ugovor o radu mogao bi potaknuti njihov odljev kako iz znanosti, tako i iz zemlje što može imati dalekosežne negativne posljedice ne samo za IMIN nego i za hrvatsku znanost.

Nepostojanje adekvatnog radnog prostora u Institutu za rad znanstvenika ona je vrsta problema koja u velikoj mjeri otežavajuće djeluje u institucionalnom ustrojstvu Instituta kao i u međusobnoj organizacijskoj shemi projektnog rada. Rješavanje problema prostora u Institutu postavljeno je kao prioritet sadašnje uprave.

Nadalje, dosadašnji način relativno sigurnog financiranja znanstvenoistraživačke djelatnosti iziskivao je od znanstvenika vještine potrebne za prijavljivanje nacionalnih projekata. No u uvjetima nesigurnog i fleksibilnog europskog okruženja svakako treba unaprijediti vještine za prijavljivanje kompetitivnih međunarodnih projekata. To će iziskivati svojevrsnu reorganizaciju rada administracije i postojećih IMIN-ovih znanstvenih odsjeka u smjeru intenzivnije suradnje njegovih znanstvenika, ali i suradnje sa znanstvenicima srodnih instituta u zemlji i izvan nje.

4. Opći i posebni ciljevi znanstvenoistraživačke djelatnosti IMIN-a

4. 1. Opći ciljevi

4.1.1. Analiza suvremenog demografskog stanja i trendova u RH te sustavno i kritičko praćenje migracijskih i postmigracijskih fenomena i procesa.

4.1.2. Istraživanje etničke strukture hrvatskog društva i društvene dinamike međuetničkih odnosa te proučavanje etničkih/nacionalnih manjina u Hrvatskoj i hrvatskih etničkih zajednica u inozemstvu.

4. 2. Posebni ciljevi

4.2.1. Analiza posljedica neuravnoteženog demografskog razvoja Hrvatske s naglaskom na mehaničko kretanje stanovništva:

- istraživanje migracijskih obilježja statističkih jedinica Hrvatske na razini regija, županija, gradova/općina;

- interdisciplinarno istraživanje utjecaja migracija na suvremene promjene pojedinih naseljskih struktura (urbane i ruralne prostore, gradske regije, gorske i otočne prostore itd.), populacijske, gospodarske i društvene promjene te regionalni razvoj Hrvatske;
- provođenje socioloških i demografskih istraživanja stanovništva jadranskih otoka i priobalja, naročito utjecaj umirovljeničkih, povratničkih migracija povezanih s promjenama u zajednicama i kvalitetom života;
- istraživanje demografskog starenja i njegovog utjecaja na formalnu i neformalnu skrb te kvalitetu života.

4.2.2. Istraživanje migracijskih i postmigracijskih procesa i fenomena u nacionalnoj i transnacionalnoj perspektivi:

- istraživanje novih tokova, trendova i obrazaca suvremenih migracija i oblika mobilnosti;
- istraživanje položaja i integracije novih migrantskih skupina u Hrvatskoj, razvoja migracijskih, integracijskih i državlanskih politika u Hrvatskoj i zemljama Europske unije, ali i izvan nje (primjerice u SAD-u, Kanadi i Australiji);
- istraživanje identiteta hrvatskih iseljeničkih skupina i povratnih tokova iseljenika i njihovih potomaka te njihovih društvenih posljedica;
- istraživanje raznih aspekata azilnih, neregularnih i nezakonitih migracija.

4.2.3. Proučavanje etničkih/nacionalnih manjina u Hrvatskoj i hrvatskih etničkih zajednica u inozemstvu:

- istraživanje problema integracije etničkih/nacionalnih manjina u hrvatsko društvo;
- istraživanje uzroka, oblika i intenziteta asimilacije pojedinih etničkih/nacionalnih manjina u Hrvatskoj;
- istraživanje nacionalnomanjinskih identiteta u makropolitikom kontekstu Republike Hrvatske i njezinog članstva u EU;
- istraživanje hrvatskih etničkih zajednica u inozemstvu;
- istraživanje državljanstva i manjinsko-većinskih etničkih odnosa u Hrvatskoj i inozemstvu.

4.2.4. Istraživanje etničkih odnosa, etničnosti i identifikacijskih procesa u nacionalnom kontekstu i u komparativnoj perspektivi:

- istraživanje društvenih procesa vezanih uz međuetničke odnose u hrvatskom (post)tranzicijskom i eurointegracijskom kontekstu;
- istraživanje demografskih i etničkih promjena na prostoru današnje Hrvatske u razdoblju prije prvoga službenog popisa;
- istraživanje različitih tipova nacionalne političke kulture određene nacionalnim identitetom, etničkim stavovima, političkim orijentacijama i političkim ponašanjem;
- istraživanje društvenog upravljanja etničkim različitostima, imajući pritom u vidu interkulturalni pristup razumijevanju i reguliranju kulturnih i etničkih različitosti.